

УДК 354.11:341.7:005.96] (477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2026-81-344-352

Дата надходження: 18.02.2026
Дата прийняття до друку: 25.03.2026
Дата публікації: 30.03.2026

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ПІДХОДІВ ДО МЕТОДІВ ТРАДИЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Валерій Карпов

Аспірант, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»», м. Київ, Україна, e-mail: karpovvvv@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5619-1590>

DIRECTIONS FOR FORMING NEW APPROACHES TO THE METHODS OF TRADITIONAL DIPLOMACY

Valerii Karpov

Postgraduate student, KROK University, Kyiv, Ukraine, e-mail: karpovvvv@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5619-1590>

Анотація. У статті розглянуто сучасні тенденції та перспективи регулювання дипломатичного протоколу та етикету, проаналізовано визначення його поняття. Зазначено, що більшість визначень зводиться до того, що дипломатичний протокол характеризується як спільність певних традицій, умовностей та правил, яких дотримується дипломатична служба кожної держави при реалізації різних зовнішньополітичних заходів.

Якісно інше визначення наведено в західних джерелах: правилами протоколу слід підкорятися, а їх умисне порушення може розцінюватися як демонстрація недовіри дипломату.

Встановлено, що основними принципами дипломатичного протоколу є принцип міжнародної ввічливості, взаємності, а його правовим фундаментом є Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 1961 року, як основне джерело дипломатичного права. Дійшли висновку, що комплексних загальноприйнятих норм дипломатичного протоколу та етикету на міжнародному рівні не прийнято. Як результат, наслідки окремих порушень правил дипломатичного протоколу визначаються як умовні.

Констатовано, що дипломатичний протокол є невід'ємною складовою дипломатії, її політичним інструментом, формою, якою супроводжується будь-яка зовнішньополітична акція (акт, захід) держави та якої дотримуються її представництва чи представники. Підкреслено, що зміни протокольних норм в умовах сьогодення є своєрідний мілітарний дрес-код українських політиків: він використовується для вираження своєї позиції під час міжнародних переговорів.

Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення функціонування закордонних дипломатичних установ України, короткий огляд їх кадрового складу.

Підкреслюється значимість використання професійних перекладачів у дипломатичній практиці, що сприятиме усуненню виникнення певних непорозумінь у міжнародних відносинах.

Акцентовано увагу на запровадженні нової форми візитів у протокольні дипломатичній практиці: спілкування лідерів держав, як зустріч "без краваток", практики проведення переговорів з окремих питань за участю неформальних делегацій, представників країн, які не займають офіційних посад в урядових структурах.

З огляду на зазначене, автором робиться висновок про необхідність внесення змін та посилення вимог щодо нормативно-правових документів з питань дипломатичного протоколу та дипломатичної етики.

Вплив глобалізаційних процесів та впровадженний досвід України на зміни в традиційній дипломатії потребують подальшої розвідки та наукових досліджень з викладеної проблеми.

Ключові слова: дипломатичний протокол та етикет, закордонні дипломатичні установи, традиційна дипломатія.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 1, бібл.: 15

Abstract. The article examines current trends and prospects for regulating diplomatic protocol and etiquette, analyzes the definition of its concept. It is noted that most definitions boil down to the fact that diplomatic protocol is characterized as a community of certain traditions, conventions and rules, which are adhered to by the diplomatic service of each state when implementing various foreign policy measures.

A qualitatively different definition is given in Western sources: the rules of protocol should be obeyed, and their deliberate violation can be regarded as a demonstration of distrust of the diplomat.

It has been established that the basic principles of diplomatic protocol are the principle of international courtesy and reciprocity, and its legal foundation is the Vienna Convention on Diplomatic Relations of 1961, as the main source of diplomatic law.

It was concluded that comprehensive generally accepted norms of diplomatic protocol and etiquette have not been adopted at the international level. As a result, the consequences of individual violations of the rules of diplomatic protocol are defined as conditional.

It has been established that diplomatic protocol is an integral part of diplomacy, its political instrument, a form that accompanies any foreign policy action (act, event) of a state and is followed by its missions or representatives.

It is emphasized that changes in protocol norms in today's conditions are a kind of military dress code for Ukrainian politicians: it is used to express their position during international negotiations.

An analysis of the regulatory and legal support for the functioning of foreign diplomatic institutions of Ukraine and a brief overview of their staffing were carried out.

In view of the above, the author concludes that it is necessary to make changes and strengthen the requirements for regulatory and legal documents on diplomatic protocol and diplomatic ethics, taking into account technological progress and globalization processes.

The functions of diplomatic protocol and diplomatic etiquette are distinguished: the former can be characterized as the expression of good manners in relations between states, and the latter refers to the manifestation of good manners in relations between officials representing their state in another country.

The importance of using professional translators in diplomatic practice is emphasized, which will help eliminate certain misunderstandings in international relations. Attention is drawn to US President D. Trump's deviation from generally accepted rules of diplomatic protocol, but representatives of the US State Department consider this to be his peculiarity, and not a violation of protocol.

Attention is focused on the introduction of a new form of visits in protocol diplomatic practice: communication between leaders of states as a meeting "without ties", the practice of holding negotiations on individual issues with the participation of informal delegations, representatives of countries who do not hold official positions in government structures.

In view of the above, the author concludes that it is necessary to make changes and strengthen the requirements for regulatory documents on diplomatic protocol and diplomatic ethics.

The impact of globalization processes and the implemented experience of Ukraine on changes in traditional diplomacy require further exploration and scientific research on the presented problem.

Keywords: *diplomatic protocol and etiquette, foreign diplomatic institutions, traditional diplomacy.*

Formulas: 0, fig.: 0, tab.: 1, bibl.: 15

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. З початком поширення пандемії 2020 року (COVID-19), спостерігається перегляд усталених норм дипломатичного протоколу і етикету під час проведення міждержавних заходів із взаємодії на офіційному рівні. Особливої ваги цей процес набув у 2022 році, з початку повномасштабної російської агресії проти України. Адаптування сучасної дипломатії до умов віддаленої роботи вирішувалося, зокрема, з використанням платформи відеоконференцій Zoom, тобто за допомогою «Zoom-дипломатії». Це дозволило вирішувати проблеми безпеки та конфіденційності переговорів, а також зняти обмеження часу та їх вартості.

Одним з найважливіших інструментів дипломатичної діяльності та складових професійного забезпечення міжнародних відносин є дипломатичний

протокол та дипломатичний етикет, в положеннях яких викладені вимоги, що зобов'язують представників держави дотримуватися їх у будь-яких зовнішньополітичних акціях.

Правовим фундаментом дипломатичного протоколу вважається Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року, але основні правила дипломатичного протоколу ґрунтуються на так званому принципі "міжнародної ввічливості". При цьому функції дипломатичного протоколу можна охарактеризувати як вираження добрих манер у відносинах між державами, а дипломатичний етикет відноситься до прояву добрих манер у відносинах між посадовими особами (політичні та громадські діячі тощо), які представляють свою державу в іншій країні.

Актуальність вибраної теми зумовлена сучасними обставинами, за яких українська дипломатична служба повинна

забезпечувати проведення та участь у переговорному процесі з багатьма країнами, в тому числі на найвищому та вищому рівнях. Провідна роль у цих заходах відводиться закордонним дипломатичним установам України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженнями тенденцій та перспектив дипломатичної служби загалом та значенням дипломатичного протоколу й дипломатичної етики в міжнародних відносинах займалися багато дослідників, зокрема іноземні Жюль Камбон (1997), а також вітчизняні Грідіна І.М. (2023), Гулієв, А.Д., Чекалюк, В. В. (2021), Петрова Н.О. (2025), Сагайдак О.П. (2017), Федчишин С.А. (2016), Шкабаро В.М. (2020) та інші.

Окрему увагу надано питанням формування та практичній роботі МЗС, закордонних дипломатичних установ (далі – ЗДУ, скорочення автора), аналізу правового статусу ЗДУ та дипломатів України за кордоном, особливості дипломатичної служби та умов її проходження, які досліджувалися численними авторами.

Аналіз історичних джерел з цього питання свідчить про важливість цього розділу дипломатії. За характеристикою відомого французького дипломата Жюля Камбона: “Правила протоколу нині здаються дещо старомодними. Така вже властивість звичаїв: хоч їх і критикують, їм слід підкорятися. Не робити цього так само безглуздо, як не знімати капелюха при вході до церкви або взуття при вході в мечеть. По суті, не все так безглуздо в цих урочистих дрібницях” (Камбон, 1997).

Узагальнюючи, констатуємо, що сучасний дипломатичний протокол – це сукупність практик та процедур, що розвинулися з європейської державної системи та зараз використовуються в усьому світі. Етикет там же трактується як система правил і умовностей, що регулюють соціальну та професійну поведінку. Постійні зміни в суспільстві

системи правил і умовностей, звичок впливають і на зміни етикету.

В умовах сучасної нестійкості міжнародних відносин, що стає причиною інтенсифікації переговорів на найвищому рівні, зростає значення дипломатичного протоколу, чіткого дотримання норм та правил, закладених в кожній країні перебування. Особлива роль в цьому процесі покладена на закордонні дипломатичні установи України. Саме тому вважаємо за необхідне подальше посилення інтенсивності наукових дискусій з цієї проблематики.

Ми спостерігаємо зміни та вдосконалення дипломатичного протоколу і в наш час, що зумовлено геополітичними процесами в світі, зміною лідерів провідних світових держав. Одночасно, згадані процеси офіційно не оформлені на рівні чинних міжнародних та національних документів.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є дослідження сучасного механізму функціонування дипломатичного протоколу та дипломатичного етикету, аналіз чинної законодавчо-нормативної бази з формування дипломатичної служби та кадрового складу закордонних дипломатичних установ України, визначення значення та завдання закордонних дипломатичних установ України з цього напрямку.

Методологія дослідження. У статті використано методи структурно-функціонального підходу, метод класифікації, метод аналізу та синтезу, та системного підходу. Задіяння структурно-функціонального підходу сприяло виявленню складових дипломатичного протоколу та етики, систематизації їх функцій. Метод класифікації використано для системного дослідження впливу складових дипломатичного протоколу на нові підходи до традиційної дипломатії.

Метод аналізу та синтезу полягає у виявленні чинників, що впливають на становлення та розвиток дипломатичного протоколу, а також узагальненні положень

і обґрунтуванні результатів дослідження щодо оцінки сучасного стану даної сфери як інструменту зовнішньої політики.

За допомогою системного підходу розглянуто та проаналізовано взаємозв'язок та місце дипломатичного протоколу та дипломатичної етики серед інших складових дипломатичної сфери.

В дослідженні використано нормативно-правові документи з напряму дипломатичної служби, наукові публікації у вітчизняних та міжнародних виданнях, статті, монографії тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародне спілкування на рівні офіційних осіб (візити, переговори на найвищому та вищому рівнях) та дипломатів і офіційних делегацій потребує дотримання загальноприйнятих норм, правил, традицій і умовностей, що передбачається дипломатичним протоколом та етикетом.

В Українській дипломатичній енциклопедії (2004) міститься таке визначення: “Протокол дипломатичний - сукупність загальноприйнятих норм, правил, традицій і умовностей, яких дотримуються уряди, державні установи, відомства закордонних справ, дипломатичні представництва, місії та представництва при міжнародних організаціях, офіційні особи та члени їхніх родин у міжнародному спілкуванні з урахуванням місцевої практики, ...сам дипломатичний протокол, через його інтернаціональний характер, є міжнародною категорією та обов'язковий для всіх держав”.

Так само надається визначення дипломатичного протоколу ООН, як системи правил поведінки та церемоніальних норм, що регулюють офіційні зносини, порядок заходів, зустрічей та спілкування між представниками держав-членів ООН, їхніми делегаціями та Секретаріатом.

Аналогічні правила державного протоколу та церемоніалу запроваджені й в інших державах, але вони мають свої особливості з урахуванням національних

традицій та особливостей культури, кожної окремої країни.

Зупинимося на характеристиці праць, які, на нашу думку, є найбільш ґрунтовними в досліджуваній науковій проблемі.

Погоджуємося з оцінками науковців (Федчишин, 2016), що єдність природи дипломатичного протоколу відсутня, а в цілому він трактується як різновид міжнародно-правового звичаю, або як правила міжнародної ввічливості. Одночасно, дотримання дипломатичного протоколу вважається обов'язковим навіть за умов чітких вимог міжнародного права з цього питання та за відсутності офіційного кодексу протоколу.

Узагальнюючи, погоджуємося, що дипломатичний протокол в цілому складає собою сукупність правил і традицій, яких дотримуються офіційні особи в міжнародному спілкуванні (Сагайдак, 2017). Одночасно, автором робиться висновок, що національний дипломатичний протокол кожної країни заснований на звичаях та традиціях: своєї історії, релігії, етнічних та культурних особливостей. Автором визначено, що дипломатичний протокол також є політичним інструментом дипломатії, її невід'ємною частиною, обов'язковим елементом зовнішньополітичних акцій будь-якої країни та є обов'язком дотриманням її представництва чи представників.

Аналізуючи законодавчо-нормативну базу формування дипломатичної служби України, акцентовано увагу на документах, що складають основу складових процесів забезпечення міжнародних відносин, одними з яких є дипломатичний протокол та дипломатичний етикет.

Основоположним документом, який визначає особливості забезпечення зазначеного процесу, вважається Указ Президента України (2002), яким затверджено Положення про Державний Протокол та Церемоніал України. Положенням визначені заходи щодо забезпечення додержання загальноприйнятих міжнародних

норм, правил, традицій організації офіційних заходів, удосконалення й оптимізації порядку проведення в Україні заходів протокольного і церемоніального характеру.

Наступним можна вважати Закон України “Про дипломатичну службу” (2018), зокрема, у статті 7 до основних функцій органів дипломатичної служби віднесено організацію проведення переговорів, здійснення функцій дипломатичного протоколу у сфері забезпечення зовнішніх зносин з іноземними державами та міжнародними організаціями.

У системі дипломатичної служби України питаннями протокольної практики займається Департамент державного протоколу, який є політичним структурним підрозділом Міністерства закордонних справ України.

Указом Президента України від 15 березня 2021 р. (2021) затверджено Положення про закордонні дипломатичні установи України, яким визначено їх статус, завдання та функції.

Відповідно до ст. 2 Положення, ЗДУ України є постійно діючими органами дипломатичної служби, основними завданнями яких є представництво України в державах перебування або при міжнародних організаціях та підтримання з

ними офіційних відносин, відстоювання національних інтересів України, виконання консульських функцій, у тому числі захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

До переліку ЗДУ віднесено: Посольство України; Посольство України з резиденцією Надзвичайного і Повноважного Посла України в Києві; Постійне представництво України при міжнародній організації; Представництво України при міжнародній організації; Місія України при міжнародній організації; консульська установа України (Генеральне консульство України, Консульство України, Віце-консульство України та Консульське агентство України).

Відповідно до Звіту Міністерства закордонних справ України про виконання паспорта бюджетної програми на 2025 рік (Офіційний сайт МЗС), нині функціонує 129 закордонних дипломатичних установ України, загальна штатна чисельність працівників в яких складала 1394 осіб. Дипломатичну присутність України забезпечено у 104 державах. Відзначимо, що кількість діючих ЗДУ за три роки збільшилася на 28 од., а чисельність працівників – на 129 осіб.

Характеристика кадрового складу закордонних дипломатичних установ України наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика кадрового складу закордонних дипломатичних установ України(2023-2025 рр.)

Показники	Згідно паспортів бюджетних програм		
	2023	2024	2025
Кількість діючих закордонних дипломатичних установ України (ЗДУ)	129 од.	138 од.	157 од.
Гранична штатна чисельність працівників ЗДУ (осіб)	1394	1394	1523
Чисельність працівників ЗДУ, які виконують консульські функції (осіб)	346	354	401
Кількість держав, в яких забезпечено присутність України	95	97	104
Кількість дипломатичних і міжнародних організацій, акредитованих в Україні	101	101	99

Джерело: складено автором за даними Паспортів бюджетної програми МЗС КПКВК 1401030

Проаналізуємо більш детально такий напрям дипломатичної служби, як протокол та дипломатична етика, велике значення в дотриманні вимог якого при проведенні переговорів надається кадровому менеджменту ЗДУ.

Акцентуємо увагу, що відступ від дипломатичного протоколу або порушення його норм недопустимі, бо вони можуть завдати шкоду іміджу країни й спричинити небажані політичні наслідки. Констатуємо, що порушення дипломатичного протоколу не матиме шкідливих наслідків, якщо відступ від протокольних норм був завчасно погодженим між відповідними протокольними структурами обох країн. Автором робиться висновок, що однією з негативних ситуацій може стати саме неузгодженість організації дипломатичних заходів згідно правил міжнародного дипломатичного протоколу та етикету з відповідними структурами приймаючої країни.

Як приклад, 28 лютого 2025 р. зустріч Президента України Володимира Зеленського з Президентом США Дональдом Трампом у Вашингтоні, як інформували американські ЗМІ, відзначилася порушенням правил етикету Овального кабінету, де навіть жорсткі обміни думками зазвичай відбувалися спокійними голосами і дипломатичними формулюваннями (Дипломатія, 2025). Звертаємо увагу на відсутність офіційного перекладача під час зустрічі, наш президент проводив переговори англійською мовою особисто. Це не надало йому змоги, на нашу думку, робити паузу в дискусії, готувати більш обґрунтовані відповіді з питань своєї позиції.

Визначено, що сьогодні для дипломатії стає необхідним дотримання повної точності у комунікації, а нехтування від використання професійних перекладачів у дипломатичній практиці сприятиме виникненню певних непорозумінь у міжнародних відносинах. Адже саме перекладач в офіційних міжнародних зустрічах стає головним посередником у комунікації між головними

учасниками, забезпечуючи не тільки точний переклад змісту бесіди, але й орієнтацію з культурних нюансів та намірів між учасниками. Автором робиться висновок, що враховуючи можливість обговорення окремих політично чутливих питань за умов досить напружених відносин з партнером, допущені можливі помилки перекладача можуть бути ініційовані міжнародного скандалу чи зриву переговорів.

Погодимося з позицією науковців, які відзначають, що одним із недоліків у підготовці дипломатів саме є недостатня підготовка з володіння іноземними мовами. На практиці це визначено однією з причин до появи непорозумінь, конфліктних ситуацій у спілкуванні з іноземними представниками під час переговорів тощо.

Таким чином, автором робиться висновок, що недоопрацювання служби протоколу (відповідальних дипломатів) Посольства України в США стала неузгодженість з відповідною службою Білого дому (адміністрацією президента США) питання щодо дрес-коду Володимира Зеленського під час зустрічі 28 лютого, яка зверталася до української сторони з проханням, щоб він приїхав до Білого дому у костюмі. Як результат – реакція Дональда Трампа під час зустрічі його біля входу до Західного крила Білого дому. Між тим, під час візиту Володимир Зеленський також виступив у Конгресі США в тому ж дрес-коді, за підсумками якого в статті В. Фрідман в The New York Times відзначалося, що він був “вдягненим у свою реальність” (Грідіна, 2023).

Це було виправлено 18 серпня 2025 р. у Вашингтоні під час нового візиту президента: він прийшов на зустріч з Трампом у костюмі. Слід також зазначити, що ще 25 серпня Володимир Зеленський брав участь у вечері зі світовими лідерами на запрошення короля Нідерландів у Гаазі в чорному костюмі, який створили спеціально для нього "під класику" (Гордон, 26 грудня, 2025).

Констатуємо, що сьогодні характеризується появою нових підходів

навіть до таких консервативних розділів науки і практики дипломатії, як дипломатичний протокол та дипломатична етика. Загальновідомо, що основною метою дипломатичного протоколу визнається створення рівності сторін під час дипломатичного спілкування, забезпечення поваги та відсутності переваг однієї з сторін. Представлено авторський погляд, що у дипломатичному середовищі загальновстановлені правила мають залишатися однаковими для усіх. Це ми спостерігаємо на міжнародних заходах усіх рівнів.

Одночасно, визначимо, що президент Зеленський встановлює свої правила дрес-коду, які в умовах військової агресії проти нашої країни цілком зрозумілі.

Виокремлено, що через одяг можна поширювати різні меседжі на міжнародному рівні, тому ми стаємо свідками змін протокольних норм українськими офіційними особами на міжнародних переговорах із використанням так званого мілітарного дрес-коду (ОВОЗ.UA., 1 березня 2025).

Аналіз недоліків існуючої системи дипломатичного протоколу свідчить про наступне. Констатуємо, що згідно “Положення про закордонні дипломатичні установи України” (2021, п. 8), до основних функцій ЗДУ відноситься й участь у здійсненні заходів із забезпечення підготовки візитів офіційних делегацій України, вищих посадових осіб України до держави перебування або міжнародної організації. Саме програма візиту повинна враховувати особливості політичної обстановки та характеристику лідера в країні перебування.

Водночас, акцентуємо увагу на тому, що Президентом США Д. Трампом доволі часто припускаються відхилення від загальноприйнятих правил дипломатичного протоколу, але представники Державного департаменту США не вважають це порушенням дипломатичного протоколу, а навпаки – своєю особливістю (Шкабаро, 2020). Такі

особливості можемо відзначити в Європі під час офіційних візитів на вищому рівні: офіційні особи, крім традиційного рукостискання, запроваджують досить вільні обіймання, поцілунки. Визначимо, що якщо в побуті це звичні речі для близьких та знайомих, то в дипломатичній практиці є досить незвичним з точки зору протоколу та етики. Між тим, порушення протокольних вимог помічають і оцінюють не тільки офіційні особи, а й представники численних ЗМІ, які допущені до присутності на міжнародних заходах. Автором робиться висновок, що саме тому норми та вимоги дипломатичного протоколу не слід недооцінювати, а контроль за їх дотриманням повинен здійснюватися кадровим менеджментом (службою протоколу) як міністерства, так і закордонної дипломатичної установи в країні перебування.

Це особливо важливо в умовах сьогодення: тільки у 2025 році Президент України Володимир Зеленський здійснив 54 офіційних та робочих візити у різні країни світу та брав участь у міжнародних заходах на вищому рівні (Зарубіжні візити, 2025).

Тому підтримуємо позицію науковців (Гулієв & Чекалюк, 2021), що світові процеси глобалізації, зростання складності проблем, які виникають у багатосторонніх відносинах, іноді вимагають термінових і безпосередніх рішень за участі вищих посадових осіб (глав держав, парламентів, урядів), формування офіційних делегацій для переговорів з вирішення проблем.

З урахуванням наведеного встановлено, що саме тому в світовій протокольній дипломатичній практиці запроваджена нова форма візитів: спілкування лідерів держав, як зустріч “без краваток”. Вона характеризується неформальним характером проведення та дозволяє без обов’язкового дотримання протоколу обговорювати (практично “вічна-віч”, навіть без перекладачів) найбільш актуальні та гострі питання як двосторонніх

відносин, так і міжнародних проблем (Сагайдак, 2017).

Визначено, що саме українською дипломатією впроваджено нові підходи до практики проведення переговорів за участі неформальних делегацій, спрощення вимог до дипломатичного протоколу.

Ми спостерігаємо цей процес змін у дипломатичному протоколі та етикеті, які вважаються інструментом зовнішньої політики та дипломатії, з початком широкомасштабної російської агресії проти України. Зокрема, українською дипломатією запроваджена нова форма (Грідіна, 2023) – “недипломатична дипломатія” – у спілкуванні з союзниками та партнерами.

Звернемо також увагу на практику проведення переговорів з окремих питань за участю неформальних делегацій, представників країн (американо-українських, американо-російських), під час яких обговорюються важливі питання без формального оформлення протоколів тощо.

До складу переговорних груп з обох сторін (в тому числі як керівників цих груп) включаються особи, які не займають офіційних урядових посад в своїх країнах: США – спеціальний посланник президента Стів Віткофф, зять президента Джаред Кушнер; російська сторона – спецпредставник президента, генеральний директор Російського фонду прямих інвестицій Кирило Дмитрієв та інші.

У межах нашого дослідження вважаємо: якщо це переговори на дипломатичному рівні, вони мають проходити згідно дипломатичного протоколу, однак ми стаємо свідками нових форм міжнародної практики – проведення неофіційних переговорів з питань, що мають надзвичайне значення для світової спільноти в закритому режимі. З нашої позиції визначимо, що проаналізовані напрями окремих категорій традиційної дипломатії, зокрема, потребують суттєвого реформування загальноприйнятих правил дипломатичного протоколу та етики.

Підтримуємо позицію науковців (Петрова, 2025; Федчишин, 2016), що за умов відсутності комплексних прийнятих правил дипломатичного протоколу, є необхідність прийняття на міжнародному рівні таких правил дипломатичного протоколу та етикету (офіційного кодексу протоколу) із врахуванням особливостей, в яких перебувають країни (зокрема, воєнний стан в Україні).

Отже, на підставі викладеного можна зробити висновок, що окреслені в наукових дослідженнях питання впливу глобалізаційних процесів на зміни в традиційній дипломатії, зокрема такого напрямку, як дипломатичний протокол та етикет, висвітлені недостатньо та потребують подальшої розвідки.

Висновки. Визначено, що українською дипломатією з початком широкомасштабної російської агресії проти України впроваджено нові підходи до практики проведення переговорів за участі неформальних делегацій, започатковано процес змін у дипломатичному протоколі та етикеті.

Представлено авторський погляд щодо особливостей сучасного стану з питань дотримання норм та положень дипломатичного протоколу та дипломатичної етики, які потребують розробки нових підходів до чинних нормативно-правових документів як на міжнародному, так і національному рівнях.

Зроблено висновок, що контроль за дотриманням норм та вимог дипломатичного протоколу повинен здійснюватися кадровим менеджментом (службою протоколу) як міністерства, так і закордонної дипломатичної установи в країні перебування, що сприятиме досягненню поставленої мети переговорів.

Запропоновано, з урахуванням важливої ролі у підготовці до проведення переговорів на найвищому та вищому рівнях у країнах перебування закордонних дипломатичних установ України, вдосконалити систему підготовки дипломатичного кадрового менеджменту з цього напрямку.

Література:

1. Верховна Рада України. (2018, 7 червня). Закон України “Про дипломатичну службу”, № 2449-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2018, (26), ст. 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (Дата звернення 30.12.2025).
2. Грідіна, І. М. (2023). Особливості дипломатичного протоколу та етикету під час російсько-української війни. *Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ*, м. Київ, 10 лют. 2023 р. 149–152. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4355/1/Grid_osobl_konf_2023_149.pdf (Дата звернення 30.12.2025).
3. ГОРДОН. (2025, 27 грудня). Скандал у Білому домі – ні до чого. Дизайнер Зеленського розповів, хто переконав президента змінити стиль. URL: <https://gordonua.com/ukr/> (Дата звернення 30.12.2025).
4. Гулієв, А. Д., Чекалюк, В. В. (2021). Дипломатія. Корпоративна культура та етикетні норми. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. № 3*, 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2021_3_5 (Дата звернення 30.12.2025).
5. Камбон, Жюль. (1997). Дипломат [Текст] : пер.с фр. Київ: Полиграфкнига.
6. Міністерство закордонних справ України. Паспорти бюджетних програм на 2025 рік. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/oficijni-dokumenti/byudzheth-i-zvitnist> (Дата звернення 30.12.2025).
7. Офіційне інтернет-представництво Президента України. Зарубіжні візити. URL: <https://www.president.gov.ua/photos/foreign-visits> (Дата звернення 30.12.2025).
8. Петрова, Н. О. (2025). Міжнародно-правове регулювання дипломатичного протоколу та етикету: сучасні тенденції та перспективи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Вип. № 03, част. 3. 339-344. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.53>
9. OBOZ.UA. (2025, 1 березня) Чому Зеленський не був у костюмі? Конгресмен одним фото показав лицемірство Трампа і його команди. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/chomu-zelenskij-ne-buv-u-kostyumi-kongresmen-odnim-foto-pokazav-litsemirstvo-trampa-i-jogo-komandi.htm>
10. Сагайдак, О. П. (2017). Дипломатичний протокол та етикет. Київ: Знання.
11. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. (2004) / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, Т. 1.
12. Указ Президента України “Про Державний Протокол та Церемоніал України” від 22 серпня 2002 р. з наступними змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746/2002>. (Дата звернення 30.12.2025).
13. Указ Президента України “Положення про закордонні дипломатичні установи України” від 15 березня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99/2021> (Дата звернення 30.12.2025).
14. Федчишин, С. А. (2016). Порушення дипломатичного протоколу в контексті дисциплінарних проступків працівників дипломатичної служби України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. Вип. 21, 46-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2016_21_13 (Дата звернення 10.12.2025).
15. Шкабаро, В. М., Палєєва, Ю. С. (2020). Державний протокол: минуле та сучасність у контексті впливу на відносини між державами. *АЛЬМАНАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА. Міжнародне дипломатичне право*. Вип. 23. 236-244. URL: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/29.pdf> (Дата звернення 30.12.2025).